

Twee keer niets

JELLE REUMER

[Column]

De laatste maanden worden de media - kranten, radio en televisie - beheerst door twee bizarre nieuwsitems die helemaal geen nieuws zijn. De *primaries* in de Verenigde Staten, dat is nieuws, of de voortdurende serie nederlagen van Louis van Gaal. Zoiets is nieuws omdat het telkens vers genereerde informatie betreft. Maar de kranten staan nu bol van een onderwerp dat zich in 2006 afspeelde én van een *item* dat misschien ooit nieuws kan opleveren op het nog onbekende moment dat het zich zal gaan voltrekken. Het ene is de verdwijning van Nathalie Holloway, het andere de door Geert Wilders aangekondigde film over, ja, over wat eigenlijk? De Koran, naar het schijnt. In beide gevallen is het centrale onderwerp iets dat niet bestaat. Dat is een bijzondere overeenkomst die deze nieuwshypes delen. In de Arubaanse affaire draait alles om een stoffelijk overschot dat er wel zou moeten zijn maar dat vooralsnog onvindbaar is. Een niet-bestaand lijk. In de zaak rond de film gaat het om een aangekondigde maar nog niet uitgebrachte documentaire (subsidiar propagandafilm), kortom, een niet-bestaande film. Een grappenmaker voorspelde onlangs dat de film er helemaal niet komt door te constateren dat de veronderstelde verschijningsdatum steeds meer in de buurt van 1 april komt. En een bioloog voorspelde ook kortelings dat het lijk intussen geen lijk meer is omdat de Caribische Zee minstens twintig haaiensoorten herbergt die zo'n hapje wel lusten.

Behalve de overeenkomst in non-existente onderwerpen hebben de twee nieuwsitems ook gemeen dat beide een hoofdpersoon kennen die een nogal dubieuze reputatie heeft hoog te houden. Er is een pathologische leugenaar met verkeerde vrienden en er is een pathologische ijdelruit met verkeerde ideeën. Maar ik wil het niet over de psychologie van de hoofdrolspelers hebben, daar besteden de genoemde media al genoeg aandacht aan. Mij fascineert dat andere: dat aspect van de non-existente onderwerpen. Waarom zijn wij ons zo volksbreed aan het opwinden over dingen die er niet zijn? De reden daarvoor is wellicht onze interesse in juist datgene wat er niet is. Een schijnbaar of reëel *niets* is veel boeiender dan een bestaand *iets*. We zijn het liefst nietsisten. Over iets onwaarneembaars is het prettiger speculeren, filosoferen, veronderstellen en fantaseren dan over iets dat we gewoon kunnen zien. De bibliotheek van Alexandrië wint het van die van Assen of Amsterdam. De yeti en het monster van Loch Ness zegevieren in onze fantasie over de koe en het varken, de langnektdinosaurius doet meer jongensharten sneller kloppen dan de giraffe. En als de jongensharten eenmaal volwassen zijn geworden blijven ze sneller kloppen voor het ultieme niets: het décolleté. Borsten zijn voorwerpen, en zeker niet niets. Twee borsten zijn samen ook zeker wel iets. Maar het spannendste zit ertussenin - getuige de recente fotoreportage van Gérard Depardieu die zijn neus in de voor-gevel van Sophia Loren begroef. Het décolleté is bij uitstek niet een optelling van de linker- en de rechterborst, maar bestaat juist bij de gratie van de ruimte ertussen. Dat is het zichtbare deel, want de beide borsten zelf zijn goeddeels bedekt en daardoor aan het oog onttrokken. En dat oog fixeert zich bij voorkeur juist op de tussenruimte, dat feitelijke niets dat slechts bestaat uit lucht.

Onze fixatie met onzichtbare, onvoelbare en vaak zelfs niet bestaande fenomenen gaat gelukkig verder dan dat. In de wetenschap zijn die wetenschapsgebieden het meest prestigieus die zich behouden met onderzoek naar het mogelijk of feitelijk niet-bestaande. Miljarden euro's of dollars gaan er om binnen de kernfysica en de astronomie. Kernfysici zijn

op zoek naar een minuscuul deeltje waarvan men het bestaan langs wiskundige weg heeft voorspeld maar dat nog nooit in werkelijkheid is gezien. In Genève wordt daarom een kolossaal ondergronds gangenstelsel gebouwd, een enorme cirkelvormige deeltjesversneller waarin aan materie zulke grote hoeveelheden energie kunnen worden toegevoegd dat er wellicht zo'n deeltje gedurende een 'tig'ste nanoseconde kan ontstaan. Het bestaan ervan wordt zichtbaar als een soort oplichtend bellenbaantje in een drukvat, dat fotografisch wordt vastgelegd. Niemand zal het Higgs-deeltje ooit echt zien, overigens een eigenschap die dit enigmatische objectje deelt met elektronen, protonen, neutronen, atomen en andere materie-bouwstenen. Maar van die laatsten is het bestaan onomstotelijk bewezen, die zijn niet echt spannend, niet non-existent tot het tegendeel is bewezen.

In de astronomie is de ultieme verlokking het zwarte gat. Zwarte gaten zuigen materie en energie op zoals het décolleté dat met blikken doet: onvermijdelijk, onontkoombaar en onweerstaanbaar. Een zwart gat is het ultieme niets; al het iets verdwijnt erin om nooit meer te her-ietsen. Ook aan astronomisch onderzoek naar dit ultieme niets worden grote bedragen geld gespenseerd, wat het klaarblijkelijke belang van dit niets onderstreept. De term zwart gat is daarbij synoniem geworden voor allerlei meer concrete bodemloze putten, zoals de schatkist van een corrupte bananenrepubliek of het bedwelmd brein van een verstokte junk. Je kunt er wel ontwikkelingsgeld of kennis in stoppen maar enige vorm van wederkerigheid ontbreekt.

Tegelijkertijd wordt het echte niets ook als bedreigend ervaren. Naarmate de wetenschappelijke kennis vordert - en straks wordt zelfs ook dat Higgs-deeltje nog waargenomen, let maar op - verdampt de aanwezigheid van een ordenend opperwezen tot een serieus vacuüm. Hoe spannend het niets ook moge zijn, echt helemaal niets is ook zo weinig. Er moet toch wel iets zijn? Iets tussen hemel en aarde? Iets dat ons bestaan rechtvaardigt? Het ietsisme is de reactie van angstige geesten op de loerende niksigheid van het nietsisme. Als er al geen god meer is, dan toch nog wel iets, een kracht, *The Force*, een intelligente ontwerper, de bediener van de oer-aan/uit-knop. Toch?

Precies datzelfde zien we bij de beide moderne profeten van het nietsisme: Joran van der Sloot die geen lijk heeft en Geert Wilders die geen film heeft. Zou er dan niet toch...

... een lijk zijn? Talloze biologen, oceanografen en forensische anatomen hebben hun licht laten schijnen over carnivore haaien, aasetende krabben, aflandige zeestromen en de verteringstijd van een humaan overschot in een tropische zee. Tegen beter weten in blijft er een piepklein sprankje hoop dat Nathalie nog eens ergens aanspoelt of wordt opgedregd door een Venezolaanse garnalenkotter.

... een film komen? En wat zullen dan de reacties zijn? Opgehitste mensenmassa's die de Nederlandse ambassades bestormen en plunderen? Of een gegeneerd schouderophalen over zoveel cultureel onbenul?

Ach, er zal vast wel een film komen. Aan het eind ervan zien we Geert over het Arubaanse strand lopen, de Koran in de hand. Hij bladert er wat in, werpt een meewarige blik op het boekomslag en laat het dan in de zee vallen. De zacht kabbelende branding neemt het heilige boek langzaam mee, gevolgd door de camera. De aftiteling begint. In Drachten lopen een paar honderd moslims te hoop voor een willekeurig gekozen flatgebouw. Wat een land is dit, waar iedereen zich opwindt over twee keer niets. []